

2855

פרוטוקול מס' 35/ג

מישיבת ועדת החינוך והתרבות, התקיימה ביום ד', 25.6.58, ב-9.00.

נספחים:

- חברי הוועדה: מ. פרייז - היו"ר
- ר. הקטין
- ט. כפריה
- פ. זוארץ
- י. סמילנסקי
- ר. צברי
- א. רזיאל-נאור

מוזמנים: מר שריד - נגן מנהל משרד החינוך והתרבות
ד"ר זיו - ראש מח' החינוך-התיכון

המיון לקירח על החינוך התיכון. טד-זיו:

=====

היו"ר מ. פרייז:

אני פותח את הישיבה.

נמע עכשיו הקירה על הבעיות

הפדאגוגיות בחינוך התיכון ולאחר מכן נכנס את כל הדיון.

ד"ר זיו:

ברצוני לדבר כאן על כחי-הספר תיכוניים של בוקר וערב, המגישים תלמידים לבחינות הבגרות, וכן על מוסדות ההמשך - כולם נתונים לפיקוח משרד החינוך. יש עוד שני מקטורים של חינוך על-ינודי שאינם נתונים לפיקוח משרד החינוך, פרט ללימודים והומניסטיים שבהם: גלי כפר מקצועיים ואקלאיים, שאף בהם בעיות לא קטנות. אך אני אצטמצם כרגע רק במוסדות חינוך הנתונים בשלמותם לפיקוח משרד החינוך, ואגע רק לשאלות הקלויות ביותר בהן טיפלנו באחרונה.

רמת הלימודים. כבואנו להעריך את רמת

הלימודים קשה שלא לשאול מהו קנה המידה שלפנינו, משום שכל עוד

סומכים על שיחה עם ילד, מורה או הורה או אפילו על דו"ח של מפקח,

איננו יכולים להשתחרר מהחשש שמא נכשלים אנו בהכללות בלתי-מבוטחות.

רמת הלימודים אינה אחידה במדינה כולה;

היא אינה אחידה ויציבה באותו בית-ספר בכיתות השונות ואינה אחידה

באותו בית ספר עצמו במקצועות השונים.

בין בתי-ספר המגישים תלמידים לבחינות

הבגרות, יש שרמתם - לפי מיטב ידיעתנו - אינה נופלת מרמת הלמודים

המקובלת בכחיספר תיכוניים בארצות אירופה רבות. אני אומר זאת על

יסוד שיחות שהיו לי עם פרופסורים באוניברסיטה העברית. אינני יכול

לומר כי רמת הלימודים בכל בתי-ספר תיכוניים, כי הרמה תלויה

במורים, במתח ההוראה. לכן אם באים לבדוק את הדבר, אפשר לעשות זאת

לפי מספרים אובייקטיביים הניתנים למדידה, אם כי לא תמיד משקפים הם

את רוח העניין. מספרים אלה הם תוצאות בחינות הבגרות. אם נתעלם

מתוצאות במקצועות מספר, הרי מן פר הנכשלים באחרונים הוא כמספר

הנכשלים בארצות אירופה.

בשנתונים האחרונות יש ירידה בהישיב

התוצאות במתימטיקה ופה ושם גם בהיסטוריה. לא אומר עתה באיזו מידה

תוצאות אלו הן מקריות. לעתים שאלון הבחינה מחמיר במקצוע מסוים.

יש עכשיו ועדה הבודקת עניין זה. בניס האחרונות הנהגנו חידוש במתימטיקה

הומניסטית, שהלימוד שלה סטטימליים בכיתה י"א, יש טוענים כי מוטב

להמשיך בלימוד מתימטיקה עד כיתה י"ב ואז להבחין, יתכן שכאן נעוץ

שורש הכשלון. אבל עדיין לא הסקנו מסקנות.

או.

ד"ר זיו:

יש ענינים הכלולים ברמת הלמודים ואינם למדדים בהישגי בחינות הבגרות דווקא, כמו אימפונדרביליטי, הבנה כללית, התפתחות - דברים המתבטאים בלימודים הומניסטיים דווקא. גם כאן השאלה היא באיזו אמת מידה באים אנו להעריך את רמת הלמודים במקצועות אלה, על סמך שיחות עם מורים ומפקחים נראה לי כי במידה שהוכנה בפרות נמדדת בחיבור בבחינות הבגרות וביכולת הביטוי בככת ובעל-פה, הרי יש ירידה מסויימת בשטח זה. במידה שאפשר לקבוע קו כללי ההערכה היא שיש בשטח זה חולשה מסויימת.

היכן מקורה החולשה? הזכרתי בוודאי פעם שקשה מאד להשיג מורים טובים למקצועות הומניסטיים, מורים שידעו לפתח בתלמיד צמאון לבעיות בהן מטפלת ההומניסטיקה, לפתח ידיעות, זה דורש מאת המורה גם ידיעה וגם אמנות הוראה. מספר מורים בשטח ההומניסטיקה המביאים תלמודם עמם הולך ופוחת. אינני יכול לומר שהאוניברסיטה אינה מטפחת מורים מוכנים די צרכם, אבל מעטים המורים שבאים לבית-ספר בגמר האוניברסיטה. יתכן שמספרם יגדל, אבל זהו עתה אחד המקורות לירידת הרמה.

יש אולי טיבה שניה לכך, הנועצה מחוץ לתחומי בית הספר, באיבוד בכלל קטנה ההערכה לעובדים הממנייט. זה מתבטא גם בירידת ההתענינות בבתי-סב בדברים כמו ספרות ואמנות.

חלפשונו דרך לתיקון המצב ובישיבת המזכירות הפדאגוגית ביקשנו הסדר גם לזה. אחד הדברים שהוחלט עליהם הוא לא להאיר את ענין כושר ההתבטאות לסטיכיה, אלא לנסות ללמד זאת ועל ידי כך לשפר את הסגנון ולפתח את הכתיבה. אין זה דבר פשוט ולא כלהמורים מוכנים להורות זאת.

גם בחירת הנושאים לבחינות הבגרות אינה דבר קל, עוסקת בזה ועדה המורכבת ממפקח, פרופיסור במקצועו הומניסטיים מהאוניברסיטה ועוד מורה. ישבנו השנה שעות מרובות וניסחנו 5 נושאים. שמענו דעה טובה. אבל יש כל שנה 5 מועדים לבחינות בגרות ולא קל למצוא 5 פעמים בשנה נושאים שהנבחן ימצא בהם ענין ולא יהיו בבחינת שיגרה.

בשנים הבאות נוסיף לחיבור ניתן גם קטע בלתי-ידוע אותו ידרש התלמיד לתמצת ולנסח, ונראה באיזו צורה ייעשה הדבר.

ברור שאם אילו רמת הידיעות בבית הספר התיכון היתה מספקת אוחנו מכל הבחינות, עדיין לא היינו ממצים בזה את תכנו הרצוי של החינוך בבית הספר התיכון. ברור לנו לומר די, כי בית ספר מעצם מהותו צריך להיות לא רק מוסד לימוד המכין לבחינות, אלא הרבה יותר מזה - מוסד לחינוך, אם אשאל מה דעתי על רמת החינוך בבית ספר תיכון, אחקקה להשיב עוד יותר מאשר בענין רמת הלמודים. אני מדבר כרגע על בית הספר בעיר ולא על מוסדות המסך, כי בשטח זה יש הבדל רב בין שני הסוגים.

כוסף ההשפעה של בית הספר בשטח החינוך בפרט בגיל 18 - 14 מוגבל מעצם מהותו. השפעת בית הספר על עליונות הדמות, האופי והחינוך, היחס לציבור ולמדינה ולמספחה, ההשפעה על בחירת דרך בחיים מצומצמים בגיל זה יותר מאשר בגילים צעירים יותר. בשטח זה משפיעים וקובעים גם גורמים אחרים. אינני יודע אם בית הספר הוא הגורם החזק האקובע בענינים אלה, ולא רק אצלנו כך הוא הדבר.

גם בתחומים המצומצמים הם יש לבית ספר השפעה, היא מותנית ביכולתו של המורה להשפיע השפעה חינוכית וכרצונו לעשות זאת, וגם בזמן הממשי העומד לרשותו לפעולה זו.

מדוע יכולתו של מורה בית ספר תיכון להשפיע על התלמיד קטנה יותר מאשר בבית ספר אחר? - המורה מלמד לרוב מקצוע מסוייט ואינו מחנך את הכליתה כולה. אמנם קיים בכל כיתה מחנך ובתכנית הטעורים החדשה קבענו שיעור מיוחד למחנך, בו צריך הוא לדבר על בעיות חינוך. אבל ברור שאין המחנך יכול לחנך כשיעור זה בלבד. החינוך חורג מעבר לזה - להשקפה ולטעורים אחרים. יש מורים השולטים במקצועם שליטה מעולה אפילו, אבל אינם מחנכים. הם לא תמיד מתמצאים בענין זה. כמו כן, ריכוז הפעולה החינוכית בבית הספר דורשת זמן רב.

או.

ד"ר זיו: קיימנו כינונים של מורים מוקדמים לנושא זה, מטרת שיעור המחנך היא לדבר עם הנוער על בעיות שהוא מוצא לנכון להעמידן לדיון, בעיות מחוץ לבית הספר המעסיקות אותו, וזו נסיון של לנתנים יש לו הדים טובים וגם הדים של תהיה.

יש עוד פעולה אחת שהיא מחוץ ללימודים. אלה הם החוגים שאינם קשורים במקצוע מסויים, אלא לדברים שלא מצאו מקומם בקוריקולום, כמו אסטרונומיה, בעיות החברה, שחמט וכו'. יש בתי ספר המפתחים פעולה בשטח זה, יש המתקשים. אין התלהבות מצד המורים לעסוק בחוגים והם גם עולים כסף רב. אמנם הקדשנו סכום מסויים לפיתוח החוגים. המנהלים טוענים שהסכום אינו מספיק. יתכן שזה כך, אבל אם נקציב סכום יותר גדול, יעלה במידה ניכרת שכר הלימוד.

כפי שמספרים מורים, מנהלים ומפקחים, ניכרת בקרב הנוער בבתי ספר תיכוניים ירידה במתח, ירידה בהתענינות בעניני ציבור ובבעיות המדינה. ירידה זו מתבטאת בירידה ניכרת של אחוז הנוער המאורגן בתנועות הנוער. חלק ניכר של הנוער אינו מארגן בתנועות נוער ובשעות הפנאי אינו מוצא את פורקנו בכיוון זה, כפי שזה היה מקודם.

נסיונו לתקן את הדבר ובמערכת הלימודים חייבנו ללמד בכל כיתות י"ב לפחות שני שיעורים בשבוע מה שקוראים אזרחות. קבענו תכנית אולי מקיפה מדי, כדי שנוער העומד לעזוב את בית הספר ולהתגייס לצבא והוא מבוגר יותר ומפותח יותר, יקבל אינפורמציה וגם פורמציה בכיוון הבנה, התמצאות ורגישות לבעיות העם והמדינה. בתכנית הלימוד הקדשנו מקום גם לבעיות העם בגולה, כל בעיות קירוב הנוער לעם בגולה חשובה מאד ולא פשוטה. קיימת ועדה בת 3 אנשים שמתפקידה לחבר ספר לימוד למקצוע זה. הדבר קשה בגלל בחירת החומר ובגלל עדינות הנושא.

אני שמח לציין בפורום זה שהנוער הישראלי בבתי ספר תיכוניים בוקר וערב הוא נוער בריא. אני אומר זאת בהתכוונתי למקרים אחדים שקרו לפני שנה, אני חושב שנחפסנו אז קצת לאווירה ששררה בציבור, לפני שבועות מספר קיימו כל המפקחים ישיבה עם ראש שירות המבחן ושמעו אינפורמציה על מצב העבריינות בקרב הנוער בארץ בהשוואה לחוץ-לארץ. לאור מספרים אלה אני חושב שאין מקום לדאגה, אם כי אין גם מקום לשאננות. יש לעמוד על המשמר ולחפש דרך למניעת התופעה הזאת. אמרתי זאת על רקע הדברים שאחוז ניכר של הנוער הוא מחוץ לתנועות הנוער ומחפש פורקנו בשטחים אחרים.

אשר להוראות שנתנו ביחס להעלאה מכיתה לכיתה, החוזר שפורסם לא היה אלא נסיון להעמיד את העניין לדיון בפני מורים ומנהלים. בעיה זו לא מצאה עדיין את פתרונה ואחיד. לא זו בלבד שבבתי ספר שונים נהוגות שיטות שונות, מחמירות או מקלות - וגם בזה אין אסון - אלא באותו בית ספר עצמו לא היתה שיטה אחידה ואף באותה שנה לעתים לא היתה שיטה אחידה. ברור שלא-אחידות זו יש תוצאות חינוכיות בלתי רצויות, לכן השתדלנו קודם כל לקבוע שבכל בית ספר תהיה שיטה אחידה, הידועה לתלמידים, להורים ולמורים, יהיה ברור מה מותר ומה אסור, כדי שלא תהיה מחשבה שקיימת איפה ואיפה.

השיטות יכולות להיות שונות בבתי ספר שונים, כמו החמרה במעבר מכיתה ל' ל"א, אך הקלה במעבר מכיתה ט' לכיתה י'. יש אפשרות לראות את כל המקצועות כשווי משקל, או לתת למקצועות שונים משקל שונה, בהתאם למספר שעות הלימוד בשבוע. לפני 3 שנים אספנו מכל בתי ספר את השיטות הנהוגות בהם ורצינו להגיע למכנה משותף. ברור שיש כאן קונצפציות שונות. העמדנו שאלה זו לזו וכנס מנהלים המוקדש לנושא זה לפני שלושה שבועות. בסיום הכנס הוחלט לקיים כנס נוסף ולהמשיך בדיון.

או.

ד"ר זיון
איננו חותרים להנהגת שיטת אחידה
במדנה כולה. אנו מתכוונים שבתי
ספר טובים יקבלו שיטות שונות, אבל באיטורנו.

גם בענין זה יש הנחיות מסויימות
הקטורות בקליטת העליה. בית הספר התיכון העליון במדינה עליין לא
יכול לקבוע את דרכו הברורה בטח הסלקציה. הוא לא יוכל להית
סלקטיבי זמן רב, אבל הוא גם אינו יכול לוותר לגמרי על הסלקציה.
עליו ללכת בשתי הדרכים כאחד. אני מתיחס כאן לדברי ח"כ סטילנטיק,
שאמר באחת הישיבות כי כל עוד לא קיימים בתי-ספר על-יסודיים
טובים העונים לשטחי התענינות שונים של הנוער ולרמת כשרונות שונה,
צריך בית הספר התיכון לקלוט את בני הכשרונות הטובים.

אנו מחפשים דרך ויתכן שבעוד שבועות
מספר נפרדם תכנית לימודים לבית-ספר על-יסודי בן שנתיים - כיתות
ט' ו'.

פרסמנו חוזר המאפשר לתלמיד, סיים
12 שנות לימוד בבית-ספר תיכון שתכניתו אושרה על-ידינו, לקבל תעודת
גמר. בזה נחתמת תשובה לחלק של הנוער שלמד 12 שנה ואינו מגיע לבחינות
הבגרות.

דרושה גם יטות רבה כדי לכלול בבתי הספר
הקיימים את כל סוגי הנוער. אנחנו מחפשים תשובה לזה על-ידי קביעת
מנחות וגם בדרך אחרת.

הרכב האוכלוסיה שלנו אינו אחיד לא
רק מבחינת הכשרונות, אלא גם מבחינת הרקע ההיסטורי. תכנית הלימודים
ושיטת ההעלאה מכיתה לכיתה צריכות להיות מותאמות לעובדה זו.
כאשר קבענו את דרכי ההעלאה מכיתה
לכיתה חשבנו שיש להקל, אולי לא לדררות אלא לסנים אחדות, במעבר
מכיתה ט' לכיתה י'. אינני אומר כרגע אם יש להעלות לכיתה י' תלמיד
שיש לו 4 "מספיק בקוסי". אבל ההנחה הכללית היא שתלמיד שבא לבית
ספר על-יסודי ואינו מכנן די צרכו, יש לתת לו שהות במסך שנתיים
להקלט ולהטמע בשיטות הלימוד החדשות.

אנו חושבים שיש להחמיר במעבר
מכיתה י' לכיתה י"א, מתוך הנחה שאם השנתיים לא הספיקו לתלמיד
להקלט יש להכריע לכאן או לכאן. מדוע להכריע דווקא בשלב זה?
כי התלמיד למד כבר 10 שנים וקלט מה שקלט, הוא בגיל שיכול לעבוד
לדרך אחרת בחיים, יכול ללמוד מקצוע ועליו לקבל תשובה ברורה אם
טקומו בבית-ספר תיכון.

לעומת זאת סבורים אנו שאין להחמיר
במעבר מכיתה י"א לכיתה י"ב. תלמיד שנכשל בכיתה י"א יש לו רק
שנה אחת עד לגיוסו לצבא, ואם יעזוב את בית הספר לא יהיה לו לאן
ללכת.

אלו הן הבעיות. לא פסקנו בהן

הלכה והן מטטטות רקע לדיון.

שאלה אחרת שטיפלנו בה ואשר מצאה
ביטויה בחוזר האחרון היא שאלת הסינויים בתקנות של בחינות הבגרות.
הכנסנו שם כמה תיקונים יסודיים.

התיקון הראשון, העונה למטאלות של
טורים וטנהלים רבים, אומר שאין חובה להבחן בחינות בגרות בכל
המקצועות בכיתה י"ב, אלא אפשר להבחן באחד המקצועות כבר בכיתה י"א.

כן ישנה אפשרות שמורה יכול להציע
כי תלמידו ייבחנו במקצוע אחד בעל-פה. יש חולקים על בחינות בעל-פה
ויש חולקים על בחינות בכתב. נתנו אפשרות זאת, מפני שאנו יודעים
שיש תלמידים המצליחים לבטא עצמם ביתר חופט בבחינות בעל-פה.
הסיבה השניה לכך היא, שמבחינה בכתב אין הבחן מקבל התרשמות יטירה
מהתלמיד עצמו ותלמיד נבון כותב מה שידוע לו ולא על מה שנשאל.
אם ניתנת לבוחנים אפשרות לשוחח עם התלמיד במסך דקות מספר, יכולים
הם ביתר קלות לעמוד על מידת בגרותו, טאולי אינה מוצאת את ביטויה בכתב.
לכן באחד המקצועות, כנראה במפרות או בהיסטוריה, אפשר יהיה להבחן
בעל-פה.

ועת החינוך והתרבות,
25.6.58

א.ו.

7

ד"ר זיו:
אך יחד עם זאת קיימת כאן סכנה
של חוסר-אביקטיביות בהערכת

התלמיד מתוך שיחה.

תיקון נוסף הוא מה שידוע בפדגוגיה
כעיקרון הקומפנסציה. יש טוענים שתלמיד המצליח במקצוע מסויים מעל
למסוצע בתקל במקצוע אחר בקטיים שאינו יכול להתגבר עליהם.
שני הקצוות במקרה זה הם המקצועות ההומניטטיים והמקצועות המתמטיטיים.
על כן פרסמנו בחוזר שמועמד
לכתינות בגרות יוכל לקבל תעודת בגרות עם ציון בלתי מספיק במקצוע
אחד - בתנאי שאין זה חיבור עברי או אנגלית - אם יש לו ציונים
טובים למדי במקצועות אחרים. בהוצאתם מהכלל של שני המקצועות הנ"ל,
אין להסיק שאנו מייחסים להם הערכה מיוחדת בסולם המקצועות. אנו
סבורים שבוגר בית ספר תיכון צריך לעת שפה זרה אחת אם ברצונו להמשיך
בלמודים. לגבי חיבור עברי, אמנח שבזה נבחנת בגרותו של התלמיד ולכן
אין לעבור בציון בלתי-מספיק. יש חולקים על גישה זו. תנאי נוסף
הוא שהמקצוע בו קביל הנבחן ציון בלתי מספיק אינו מהותי לסגתה
בה למד ופי במקצועות הקטביים ציוניו מעל למסוצע.

תקנות אלו הן פרי ויכוחים

ממוסכים ונראה כיצד יפעלו.

לפני שלוש שנים פרסמנו את תכניות
הלימודים החדשות. בשנת תשי"ט ייבחנו בפעם ראשונה בחינות בגרות
לפי תכניות אלו.

בימים אלה עומד להופיע חוזר
הדן במיון מחדש של חומר הלימוד עליו נבחנו בכתינות הבגרות.
בתנ"ך, למשל, לא יהיו עוד אותם 200 פרק. יוכנסו שינויים, כדי
שהתלמיד יבחן פעמים מספר על פרקי תנ"ך שונים. כן הוכנסו
שינויים בהיסטוריה. החומר מצומצם יותר ולפי שיטת נושאים.

ערכנו פעמיים מסאל בין המורים
כדי לראות כיצד מבוצעת תכנית הלימודים החדשה. הדעות שונות.
רבים חנו דעה שהתכנית אינה קלה, אולי גדושה מדי. מאידך טוענים
בחוגי האוניברסיטה כי יש להוסיף על התכנית. אם אני מסווה
את התכניות שלנו עם התכניות בבתי-ספר תיכוניים בצרפת - הידועה
כמחמירה בעניין זה - ובגרמניה, אינני חושב שאנו דורשים יותר
מאחרים.

אין ברצוני להעביר הרבה על
מוסדות ההמסך. מספר התלמידים בהם גדל ויחד עמם גם מספר המורים.
אנו מקיימים דיונים עם ועדות החינוך של כל מוסדות ההמסך. קיימים
4 גושים של מוסדות המסך: השומר הצעיר, הקיבוץ המאוחד, איחוד
הקיבוצים והקבוצות והפועל המזרחי. בכל גוש קיימת ועדת חינוך מטלו,
המכוונת את החינוך. אני חושב שבקרוב נגיע לתכנית לימודים
קבועה ומחייבת המוסכמת על דעת כל הוגפים הללו ועל דעת משרד החינוך.

מוסדות ההמסך אינם מגישים את
תלמידיהם לבחינות הברות וגם שיטות הלימוד אצלם שונות. אם כי
יש שם בתי ספר שמחייבת הלימודים והציון רמתם גבוהה מאד.

לא הזכרתי את תנועת המוסכמים.
מספר בתי ספר בתנועה זו אינו רב יחסית, כי התלמידים מהמוסכמים
מוצאים דרכם לבתי ספר אחרים. אנחנו עדיין בראשית הדיונים עם
נציגי תנועה זו.

בזה סיימתי.

היו"ר ט. פרסיץ:
הייתי רוצה שבסיום הדיון נגיע
להסלחות.

או.

ג. רוזנאל-נאור:
אני מציעה להזמין לוועדה את פרופ' בריקמן מארה"ב, כדי לטמוע את דעתו על בעיות החינוך התיכון.

ה ח ל ט ה

הוחלט להזמין את פרופ' בריקמן.

ד. אברי:
העובדה שבעולם נקודת התרפה בחינוך הוא החינוך העל-יסודי אינה נחמה בטבילנו, אלא-זה רק סוכיח שזוהי תופעה כללית שמקורה באוניברסליות בעולם. גם השאיפה לחמרות ולהישגים טכניים מביאה לידי ביטול הערכים ההומניסטיים.

אף על פי כן מצויים אנו על חיפוש דרכים לשיפור. אני סבורה שחשוב מאד, בישראל בעיקר, להרבות בלמידה בבית-הספר התיכון. אני קושרת זאת עם בעיית מיזוג הגלויות. קראתי בעבודת מחקר שנערכה בבית הספר לעבודה סוציאלית, כי מתברר שהמגע בין ילדים מעדות שונות הרבה יותר גדול בקרב הנוער הלומד בבית הספר התיכון מאשר בקרב הנוער שסיים בית ספר יסודי בלבד. אינני אומרת שמוכרח זה להיות חינוך תיכון עיוני. אבל יש להרחיב את המסך הליסודים ולא באורח בתי ספר מקצועיים ומקלאיים, שבדרך כלל הולכים אליהם ילדים שנכשלו בבחינות סקר לבתי ספר עיוניים.

ה. טרינד: הטעם שמתנה עכשיו לטובה.

ו. צברי:
צריך לדאוג לטינוף מצב זה, כי הוא עלול שוב ליצור חלוקה בקרב הנוער.

על כן כיתת ט' המיוחדת, בה יקבלו הכשרה נוספת ילדי עולים חדשים ובני עדות מזרח, אינה צריכה להיות תופעה שעה.

אך למעשה יש להתחיל את החינוך בסלב מוקדם יותר, כבר בגן. האחראי לחינוך התיכון צריכים ללחוץ על האחראים לחינוך היסודי שיטפלו בזה. יותר טוב להתחיל בחינוך בית הספר היסודי מאשר בכתה ט', שהיא כחה גבוהה וקשה להסלים בה את החסר מהיסוד. יש לעשות זאת ולא לסמוך על המועדונים.

אני רוצה להתייחס לדברי ד"ר זיו היום. הוא אמר שבבתי ספר מסויימים הרמה היא גבוהה למדי. מה הן הסיבות לרמה גבוהה בבית ספר על-יסודי רגיל, והאם אפשר ללמוד מזה לגבי בתי ספר אחרים בהם הרמה נמוכה יותר?

נאמר שאחת הסיבות לרמת ליסודים לא גבוהה הוא מחסור במורים מתאימים. מה עושה מסדר החינוך לתיקון מצב זה? האם עורך מסדר החינוך השתלמויות למורים תיכוניים, כפי שהוא עושה למורים בחינוך היסודי? האם אפשר להגיע להסדר עם האוניברסיטה שתכוון את בוגריה להוראה בחינוך התיכון?

נאמר שהורדת הרמה היא בגלל רקע מסוים וכי מציעים עתה ללמד את אסנות הכתיבה לתלמידים. אינני חושבת שזה יעזור למי שאינו יודע כלל. כושר הבעה בכתב נובע לא רק מיכולת הבעה, אלא גם מידיעת הלסון. אנחנו לא העלינו את השפה העברית למקומה הראוי. בצרפת, למשל, יש פולחן של השפה. לנו אין יחס לשפה. עד היום אין אצלנו חוק השפה העברית, ומדוע? אני חושבת שחשוב מאד כי אנשים הנמצאים בארץ שנים מספר ועובדים צריכים להנחן בידיעת השפה אם רוצים להחזיק במסורות מסוימות. גם בעיית הנחלת הלסון קטורה לזה.

ר. צברי: כדי שהלימוד בבית ספר תיכון יהיה יסודי ולא לצורך הבחינות בלבד יש לבדוק מה מלמדים ומה הם ספרי הלימוד.

אינני חושב כי מקרי הוא שהטפעת בית הספר התיכון על התלמיד מוגבלת, אם יש נכונות מצד בית הספר - הוא בוודאי יכול להשפיע, אם ההוראה בבית הספר התיכון מיועלת להעלאת רמתו של התלמיד ולטיפוח נטיותיו, היה בית הספר מצליח להשפיע על התלמיד, יתכן גם שצריך לשנות את שיטת ההוראה ואת מבנה בית הספר התיכון.

נאמר כאן שאין הנוער קשור לתנועות הנוער, אין ספק שתנועות נוער יכולות היו לספק לנוער מקום פורקן. יש אומרים כי יחסו של הנוער לתנועות הנוער נובע מיחסו השלילי של בית הספר אליהן. משרד החינוך ביטל כל זירה של תנועות הנוער לבית הספר, אילו היתה לתנועות דליסת-רגל בבית הספר, היו קולטות את הנוער בגיל צעיר יותר ונותנות לו חינוך מחאים, כאן קיימת גם בעיית היחס הכללי אל תנועות-הנוער, גם ההורים אינם מזהים את תנועת הנוער, וטוענים שהן ספריעות לנוער בהכנת השעורים.

כמו כן, כל עוד קיימת בציבור סלידה מפני המפלגות, יש יחס פוגע גם כלפי תנועות הנוער.

אני חושבת שצריך היה ליצור קשר בין משרד החינוך, הורי התלמידים ותנועות הנוער.

אגע בכמה נקודות בלבד.

האם נכון הדבר, כפי שטוענים המורים, שמשרד החינוך בהבחינות טובע מהטורים ללמד מעט על הרבה? בפני בית הספר התיכון עומדת השאלה אם ללמד מעט על הרבה, הרבה על מעט או ללכת בדרך ביניים. בווד שרמת הלימודים היא פונקציה של שאלה זו.

טעתי שמורים רבים שמשרד החינוך דורשת הקניית הטקפה כללית, טעתי גם שבטביעית, במגמה ראלית, לומדים ב-8 שעורים את ההיסטוריה של 100 השנים בין 1750 ל-1850, שהיתה תקופה גדושת מאורעות היסטוריים, אין זה מקרה יוצא דופן.

אומרים שללימודים ערך אינפורמטיבי וערך חינוכי. אינני חושב שבצורת לימוד מעין זו הצליחו התלמידים לקלוט אף את השטות הקטורים בתקופה זו. לא מורה אחד להיסטוריה טוען שהוא נרדף על צווארו מחוסר זמן, ואין מצב זה מיוחד למקצוע היסטוריה בלבד.

תכנית לימודים בדרך זה חייבת להיות בנויה על סלקציה אכזרית, אם נרצה ללמד את הכל - לא נלמד כלום. משרד החינוך הולך בדרך של אקלקטיקה, בניה שיושבת חבורת מחבכים דבולים שצריכה לחבר תכנית לימודים למקצוע מסויים, כל אחד מהם בקיא בשטח מסויים במקצוע ואין איש מהם מוכן לוותר על השטח שלו בתכנית, אבל היעיה היא שהכרחי לוותר על משהו, אם גם תקופה זו או אחרת חשובה מאד, אבל חייבת להיות סלקציה, כדי שהתלמיד יקבל מושג-מה במקצוע.

מי יעשה את הסלקציה? - כאן יש לי תכנית אפיקורסית: לא המורים, קביעת תכנית לימודים לא צריכה להעשות בידי מורים, ההנחיות צריכות להנתן על-ידי משרד, פילוסוף או מדינאי דגול, אבל לא על-ידי מורה. במקצועות ההומניסטיים בעיקר יש להוציא את קביעת התכנית מידי אנשי מקצוע העוסקים בהוראתו.

על כן השאלה העיקרית היא תביעה לסלקציה. אני סבין שהיא קשה מאד בייחוד מצל העם היהודי, אבל אי-אפשר לצאת ידי חובת הכל ולדעתי מוטב לא ללמד היסטוריה כלל, מאשר ללמד ב-8 שעורים היסטוריה של 100 שנה. בבתי-ספר אנגליים רגליים רבים הלכו בדרך של סלקציה בהיסטוריה.

י. סמילנסקי: אשר למורים במקצועות ההומניסטיים, זו בעיה חריפה ביותר ויש לי הרבה מה לומר בה. הניתוח של ד"ר זיו נכון, אם כי הוא לא אמר מהי התשובה.

רמת החינוך. ראינו שבתי ספר מעטים הגיעו לרמת חינוך גבוהה מהממוצע. זאת אומרת, שניתן להשיג זאת בתנאים מסויימים ויש לחקור מה הם התנאים. בדרך כלל, לבית הספר התיכון אין פנאי, אין ענין ואין הכנה לעסוק בחינוך. אין פנאי כי המורים עסוקים מאד, מפני שעובדים ביותר מטורה אחת. אבל לא זו בלבד.

מרכז הלימודים בבית הספר התיכון זו הכנה לבחינות הבגרות וזהו המצפן של כל בית ספר תיכון. לכן יש בבית ספר תיכון בורסה של ציונים. אם יש טוענות פדגוגיות בבית ספר תיכוני, הרי הן מתאספות פעם בשליש כדי לדון על הציונים. לעתים מורידים המורים בסיטונות את הציון של כלל התלמידים וכיתה בגלל התנהגות לא נאותה. במסטר בו הציון ולא הענין הוא הקובע, ברור שלמורה אין לא רק פנאי אלא גם ענין לעסוק בחינוך. בבית הספר היסודי גם למורה הגרוע חייב להיות ענין בחינוך, כי שם כל מורה מלמד כיתה. אך בבית ספר תיכון מלמד המורה מקצוע מסויים בכיתות מספר.

אינני מקבל את הדעה שתלמיד בגיל חינוך תיכון אינו ניתן כל כך לחינוך. ברור שיש גורמים אחרים המטפיעים על החינוך בגיל זה אם בית הספר שומט את ידו מהענין.

לפני קום המדינה קבעו תנועות הנוער את צורת החינוך התיכוני. אין זו אשמת בית הספר בלבד אם תנועת הנוער ירדה בימינו. תנועות הנוער אף פעם לא שאלו את בית הספר כיצד לפעול. יש בתנועות הנוער כיום תהליכים מסויים והלך-רוח מסויים שלא היו לפני שנים מספר. אין להאשים את מסדר החינוך על יחסו לתנועות הנוער. אבל יש לסייע לדברים חיוניים.

בכל בית ספר בו עניני החינוך היו יקרים למנהל נעשו בסיונות בכוון זה. אבל סיפרו לי מנהלים לא מעטים שהם טובעים בים של ניירות וטפסים שעליהם למלא, הואיל ומפקחי מסוד החינוך מקיימים את הפיקוח בשיטה של ניירות. המנהלים טוענים שהענינים האדמיניסטרטיביים מעסיקים אותם יומם ולילה.

גם המורים החנכים עסוקים בענינים אדמיניסטרטיביים. מה עושים בשעת מחנך? מטיפים סוסר או סמבטלים חלק מהשעור כדי ללמד שעורים שלא הספיקו ללמד, או עוסקים בדברים אחרים מחוץ דעת. מהו מספר המחנכים שמלמדים בכיתה שלהם שני שעורים בשבוע, כפי שנקבע למחנך? הרי בצורה כזו, כאשר המחנכים מלמדים בכיתות מספר, הם אינן יכולים לדעת אפילו את שמות התלמידים שבכיתה שלהם. לכן מוטב, לדעתי, לבטל את הפיקציה של שעור מחנך. אדרבא, תמונה ועדה מיוחדת שתבדוק בטה עוסקים בשעור מחנך, וישאלו גם את המחנכים וגם את התלמידים.

אני אחד החסידים הגדולים ביותר של חוגים. מטטר הציונים הוא אריבם של החוגים, כי בגללו לא מסתלם לתלמידים לבוא לחוגים. אם בית הספר אינו נפגש עם התלמיד אלא לטע ציונים בלבד ואם אין מדברים עם ההורים אלא על ציונים - מה הפלא שיחס ההורים והמורים הוא יחס זר ומזר. רק מורה המתמסר לחוג עשוי למשוך אליו את הילדים. מאידך, כאשר התלמידים אינם מסתתפים בחוגים, טוען המנהל שאינו יכול לקיים את החוגים בצורה זו. באווירה כזאת השודרת בבית ספר ובכיתה לא יכול להיות חוג או חינוך.

מהם הם ההישגים בלימודים? ניקח לדוגמה את הספרות. מתברר שאין מלמדים בבית-הספר את מנדלי או את ביאליק, כי אם את אורינובסקי. המורים מקפידים שלא ילמדו התלמידים יותר, כי אין להם זמן להתכוון ליותר מזה. בדרך כלל, החפזון ולחץ הזמן בלימוד הספרות מייאשים. ספרות סללית - הם מלהזכיר.

או.

י. סתילנסקי:

מה צריך לדעת בוגר בית ספר תיכון באנגלית: את מאקבת או לקרוא עתון או שניהם כאחד, או אף את שניהם לא? יש לדעת שתלמיד בליטראל מתקשה ביותר באנגלית. זוהי בעיה חוליפה ונצחית. כדאי לדעת מה רוצים ללמד באנגלית. הסורים לאנגלית מאטטים את בית הספר היסודי: יש סורים האומרים שאינם יכולים ללמד ספרות אנגלית, אם אין לתלמיד כל הכנה בספרות בכלל. אולי גם בזה יש צדק.

אסר למתימטיקה, כל עוד מכריכים את התלמיד ללמוד מתימטיקה עד כיתה ששית הבעיה היא קשה. הרבה תלמידות צוטרות אחרי ששית ואז מורבטת הקלה במקצוע זה.

יש בתי ספר בהם יש ספריות נפאלות ויש בתי ספר ללא כל ספרייה. למעשה אין כמעט צורך בספרייה, כי מי מדריך את התלמיד בעבודה מספרייה אם הלימוד הוא בצורת שינון לקבלת ציונים?

הינ"ר ש. פרסיץ:

נמסין את הדיון ביום ד' הבא.
ביום ג' הקרוב נדון בחוק המועצה

להשכלה גבוהה.

הישיבה נועלה בשעה 11.00.